

Нормативно-правове регулювання та призначення товарознавчих експертиз в умовах воєнного стану

Ірина Бордакова

Сумський НДЕКЦ МВС України, м. Суми, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0997-2685>, e-mail: bordachok.2011@ukr.net

Шкоду та збитки від російської агресії розраховують відповідно до Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Створення відповідного міжнародного Реєстру забезпечить виплату державою-агресоркою компенсацій постраждалим від війни відповідно до міжнародного права.

Ключові слова: агресія; ринкова вартість; збитки; компенсація.

Normative-legal Regulation and Appointment of Commodity Examinations Under Martial Law

Iryna Bordakova

The damages and losses from Russian aggression are calculated according to the Procedure for Determining Damage and Losses Caused to Ukraine as a Result of Armed Aggression by the Russian Federation. Establishing the corresponding international Registry will ensure compensation payments by the aggressor state to those affected by the war in accordance with international law.

Keywords: aggression; market value; damages; compensation.

Внаслідок збройної агресії російської федерації, що триває з 24 лютого 2022 року, масово призначають судові товарознавчі експертизи із визначення ринкової вартості майна та завданих збитків внаслідок пошкодження або знищення майна.

Щодня з'являються нові повідомлення про воєнні злочини окупантів, найскладніша ситуація на прикордонні, де люди вимушені полишати свої домівки, багато з яких зруйновано обстрілами й бомбардуваннями. У цій ситуації люди залишаються без матеріальних здобутків, які вони наживали роками, — без будинку або квартири, до того ж непоодинокі випадки загибелі когось із таких родин або шкоди їхньому здоров'ю. Тому наслідки російської агресії повинні отримати міжнародну правову оцінку з обов'язковим відшкодуванням завданих матеріальних збитків і моральної шкоди.

Порядком визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 326 (з подальшими змінами та доповненнями) передбачено, що «визначення шкоди та збитків у грошовій формі здійснюється відповідно до методики, затвердженої наказом

Мінекономіки» [1]. Станом на сьогодні така методика не розроблена, тому залишається керуватися наявними методиками за напрямом дослідження.

Сьогодні часто доводиться робити експертизи без огляду об'єктів дослідження. Відповідно до затверджених наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень і Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень (з подальшими змінами та доповненнями), у разі неможливості провести огляд об'єктів досліджень дозволено проводити експертизу за даними, які містяться в наданих документах, фотографіях та інших матеріалах справи [2]. А саме: коли не можна повністю оглянути товар / майно, якщо його знищено або він знаходиться на окупованих територіях, або якщо минув певний період часу з дати скоєння кримінального правопорушення.

Тобто призначають експертизи на початок збройної агресії, а саме станом на 2022 рік або на 2023 рік (минулий період), коли на деякі товари попит перевищував пропозицію, що призвело до стрімкого зростання цін, наприклад ситуація

з вимкненням електроенергії створила ажіотаж довкола продажу генераторів і павербанків, тому динаміка цін у той час була нестабільна. І коли призначають експертизи на минулий час, то не завжди можна знайти цінову інформацію.

Інколи, обчислюючи ринкову вартість імпортного сільськогосподарського обладнання, зруйнованого внаслідок агресії, експерти надсилають запити торговельним організаціям для з'ясування вартості продажу такого обладнання, але торговельні підприємства не завжди надають таку інформацію, що спричиняє певні складнощі для оцінки та визначення ринкової вартості саме на минулий час. Можливо, у подібних випадках потрібно відпрацювати певний механізм визначення вартості майна, наприклад, з урахуванням документів про фактичне придбання (чеків, накладних тощо) або фактичної вартості продажу на дату призначення експертизи.

Отже, у подібних ситуаціях, коли наші громадяни та підприємці страждають від російської агресії, дуже важливо правильно обчислювати шкоду та збитки для подання постраждалими заяв про компенсацію, а також подання позовів до судових інстанцій, зокрема міжнародних.

Слід зазначити, що 14 листопада 2022 року на 11-й надзвичайній спеціальній сесії Генеральної Асамблеї ООН (далі — *Генасамблея ООН*) прийнято Резолюцію «Сприяння здійсненню правового захисту та забезпеченню відшкодування збитків у зв'язку з агресією проти України» ES-11/5, якою росію закликали виплатити військові репарації Україні шляхом створення міжнародного компенсаційного механізму за збитки, завдані російським повномасштабним вторгненням [3].

Ця Резолюція містить три наріжні моменти.

По-перше, підтверджено, що росія здійснює агресію і за міжнародним правом повинна сплатити репарації.

По-друге, країнам ООН рекомендовано створити міжнародний реєстр збитків як базу даних для фіксування шкоди, завданої російською федерацією після 24 лютого 2022 року на території України.

По-третє, Генасамблея ООН визнала необхідність створення міжнародного компенсаційного механізму, оскільки до сьогодні не існує судової інстанції, до якої могли б звернутися постраждалі для відшкодування збитків.

Після ухвалення Резолюції Генасамблеї ООН, за яку проголосували 94 держави, Україна разом з партнерами розпочала перемовини про створення відповідних реєстрів.

Рада Європи запропонувала створити такий реєстр під її егідою. І в травні 2023 року в Рейк'явіку було підписано відповідну угоду, до якої можуть долучитися не лише члени РЕ. До документа приєдналися 43 країни та Євросоюз як регіональна організація. Реєстр функціонує як юридична особа, створена за законодавством Нідерландів і розташована в Гаазі [4].

Постановою від 01.12.2023 р. № 1256 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326» український уряд затвердив перелік категорій шкоди та збитків і доручив Мін'юсту подати їх до Реєстру збитків як пропозиції з метою можливого врахування під час створення правил і положень, що регулюють роботу Реєстру збитків [1, 5]. Реєстр створюється спільно з Україною і для України, є розуміння, що пропозиції України будуть враховані під час розроблення правил Реєстру. Очікується, що категорії Реєстри міститимуть, зокрема, заяви, пов'язані з утратою життя, катуваннями й сексуальним насильством, а також тілесними ушкодженнями, примусовим переміщенням і вимушеним переселенням осіб, утратою майна й доходів, а також іншими формами економічних збитків, зокрема шкодою, завданою об'єктам критичної інфраструктури й іншим державним об'єктам, історичній і культурній спадщині, навколишньому середовищу та інші категорії, визначені Радою Реєстру.

Отже, Реєстр призначений для збору інформації про шкоду, завдану агресією росії, і має стати першим компонентом усеосяжного компенсаційного механізму, покликаного забезпечити виплату державою-агресоркою компенсацій постраждалим від війни відповідно до міжнародного права. Передбачається, що Реєстр має почати отримувати заяви навесні 2024 року [6]. Посилаючись на норми міжнародного права, можна стверджувати, що країна-агресорка повинна відповісти за всі скоєні проти України злочини на міжнародному рівні.

Перелік джерел посилання

1. Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : постанова КМУ від 20.03.2022 р. № 326 (зі змін. та допов.). URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.03.2024).
2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 29.03.2024).
 3. Ірина Мудра взяла участь у Міністерському сайд-івенті на тему: «Дотримання принципів Статуту ООН: Відновлення справедливості для України» / Міністерство юстиції України : офіц. сайт. 25.09.2023. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/irina-mudra-vzyala-uchast-u-ministerskomu-sayd-iventi-na-temu-dotrimannya-printsipiv-statutu-onn-vidnovlennya-spravedlivosti-dlya-ukraini> (дата звернення: 29.03.2024).
 4. Компенсація за збитки через війну: заступниця міністра юстиції провела низку переговорів у Нью-Йорку / Укрінформ. 10.03.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3837964-do-realizacii-kompensacijnogo-mehanizmu-zalucati-memo-kraini-globalnogo-pivdna-zastupnica-ministra-usticii.html> (дата звернення: 30.03.2024).
 5. Ірина Мудра, заступниця міністра юстиції України: «Росія як держава має повністю компенсувати заподіяну Україні шкоду» / Там само. 21.12.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3803146-irina-mudra-zastupnica-ministra-usticii-ukraini.html> (дата звернення: 30.03.2024).
 6. У Мін'юсті закликають збирати якнайбільше доказів для Реєстру збитків / Там само. 22.12.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3803384-u-minusti-zaklikaut-zbirati-aknajbilse-dokaziv-dla-reestru-zbitkiv.html> (дата звернення: 30.03.2024).